

”Lübeck är en blandning av gotik, marsipan och rödvin”, sade Matthias Claudius. Vi tog en snabbtur från Skavsta utanför Nyköping till Lübeck, den vackra hansastaden vid Traves inlopp, för att utröna sanningshalten i detta.

Text **Katarina Nordli**

Foto **Harald och Katarina Nordli**

En dryg timmas flygning och vi landade någon mil från gamla stan i Lübeck med idel ädel tegelbebyggelse i gotik, renässans, barock och rokokostil inramade av floden Trave. Från flygfönstret uppenbarade sig Marienkirches ståtliga torn, där kyrkklockorna ligger kvar på golvet sedan andra världskriget som en erinran om människans respektlöshet inför mänskligheten. Orgeln i Marienkirche är den största i världen, och här hålls ständigt konserter.

På ett dygn hinner man inte se på långt när allt, men med öppna sinnen upptäcker man en hel del. Den gamla stadsdelen är koncentrerad, lika kompakt som Niedereggers berömda marsipan. Johann Georg Niederegger, som var konditor, slog sig ned i Lübeck 1806. Mitt emot den berömda rådstrappan ligger Café

Lübeck från kyrktorn till

Niederegger, där kunderna, som är många, kan välja mellan trehundra sorters marsipan. Bröd, figurer, frukter och praliner i söta askar, påsar och cellofan. Kassaapparaterna går varma från morgon till kväll och här köar sötglesa gommar av båda könen och alla nationaliteter. En trappa upp ligger kaféet och innanför det ett litet museum.

Lübeck som vinhandelsstad kan vi backande följa till 1300-talet. Då var saltbehovet stort, och merparten fraktades med skutor från Biscayakusten. Salt-

skutorna tog också med rött Bordeauxvin. I folkmun kom dessa viner att kallas ”Rotspon”, som är plattyska och ursprungligen betydde roter Span, rött virke. Vänder vi ut och in på ett rödvinsfat ser vi färgen. Lübecker Rotspon, som fortfarande är nästan lika populärt som marsipanen, är ett enkelt, hederligt vin, i dag från södra Frankrike, en gång var det Bordeaux. Men det lagras fortfarande på ekfat någon tid i Lübecks många källare. 1806 belägrades hansastaden av Napoleons armé, som givetvis upptäck-

te vinkällarna. De franska experterna blev mycket förtjusta i vinet, som smakade betydligt bättre än det hemmavid. Granens körsbär brukar ju vara mycket godare än det egna trädets bär, men tyskarerna drog slutsatsen att det är lagringen i de saltmättade källarna som ger en anorlunda smak.

En gång i tiden fraktades vin från de lybska källarna även till svenska slottskällare. Men det var i allmänhet rhenskt vin. År 1519 flydde Gustav Vasa från fångenskap på Jylland till Lübeck. Han

Schiffergesellschaft, Lübeckskepparnas eget hus. Nedan och till vänster.

Labskaus med stekt ägg.

I Kartoffelkeller serveras allt gott man kan göra av potatis, bland mycket annat Kartoffelschnaps.

potatiskällare

bodde på Königsstrasse 9. På husfasaden finns en minnesplatta med bilden av en överförfriskad ryttare med ett glas i handen. Kan det vara Gustav Vasa, med ett glas Rotspon i handen?

På 1200-talet grundades på olika håll i Europa flera sjukhus av kyrkan, där sjuka, fattiga, gamla och även pilgrimer med skavsår kunde få plats. Man bodde gratis men fick underkasta sig kyrkans bestämmelser.

I Lübeck finns das Heiligen-Geist Hospital, som alltifrån slutet av 1200-

talet fram till 1970-talet fungerade som ålderdomshem för stadens invånare. Men här var det stadens välmående borgare som låg bakom, inte kyrkan. Den vackra kyrkhallen bör man absolut titta på och den enorma sjukhussalen, som en stor lada, där de sjuka fick ligga i sängar i långa rader, kvinnor på den ena sidan, män på den andra. På 1820-talet gjorde man om salen och byggde in små kajutaliknande kamrar som rymde en säng, ett sängbord, ett inbyggt hörnskap, så småningom även ett element och en

elektrisk lampa. En egen liten vrå, med egen dörr och ett litet fönster. Ovanför dörren gästens namn och inflyttningsåret. Ända fram till 1970 fanns den här sjukhemsmiljön kvar. Numera har gästerna hemtrevliga rum med egna möbler. Sjukhusladan står intakt och under adventstider öppnas dörrarna på kabyserna för stadens stora julmarknad.

Och djupt nere i de vackra källarvalven finns der historische Weinkeller, med ett hundratal viner att välja mellan, vägg i vägg med Kartoffelkeller, med i huvud- ▶

I Lübecks gamla stadskärna hittar man ett mycket sevärt marionettmuseum, *höger*. Heiligen-Geist Hospital, ålderdomshem från 1200-talet med två av Lübecks bästa restauranger i källaren, *under*.

▷ sak potatis på menyn. "Alles Tolle aus der Knolle". Ursprungligen hade man koks och salt i källaren, men sedan ett tjugotal år tillbaka finns här potatis och vin i överflöd.

Vi åt lunch i Kartoffelkeller, dit även många andra hade hittat. Husets aperitif bestod av ett glas potatissnaps med en skiva leverpastej som lock. Sedan var det bara att välja och vraka mellan olika potatisrätter – färskpotatis med smör och rollmops, potatissoppa, potatispudding, potatisgratänger, potatissallad, rösti, stekt potatis med olika tillbehör. Eller Himmel und Erde, som består av potatismos täckt med blodkorv. Som dessert serveras väfflor, givetvis gjorda på potatismjöl, med varma körsbär. Som digestiv serveras åter en potatissnaps, den här gången med ett dränkt fikön. Det finns faktiskt annat än potatis att välja, som griskotlett eller blodkorv, men då kallas det tillbehör.

Thomas Mann och Budendbrookshuset är väl ganska bekant, men sedan några månader finns det också ett Günter Grasshus. Här kan man titta på hans grafiska blad och gärna köpa hans böcker. Inträde får man betala vare sig man köper något eller inte. Kanske den enda bokhandeln i världen som tar inträde. Och bara tillhandahåller böcker av en enda författare. Bredvid finns en vinhandel som säljer ett enkelt rödvin med en etikett formgiven av den store författaren. Krämarmentaliteten står sig gott i Lübeck.

TRÅNGA GRÄNDER OCH INNERGÅRDAR

Det vimlar av vackra och intressanta köpmanshus, det är alldeles fullt av dem, som om det enbart hade funnits välmående köpmän i staden. En främling smyger kanske inte så gärna in i någon av de många och trånga gränderna som för till en innergård med små gårdshus och blomstrande trädgårdar. I de här små gränderna var det de mindre bemedlade en gång bodde. Den här gången lärde vi oss att våga oss in i varje liten gränd och gång, med risk att slå huvudet i valven.

Invånarna bjuder på det. Den ena gården vackrare än den andra dyker upp. Det finns faktiskt lägenheter för turister att hyra i några av prängen mitt inne i gamla stan. Det finns gott om hotell också, mera personliga hotell för överkomliga priser (60 euro för dubbelrum med frukost). Har man ätit en tysk frukost är lunchen onödig, och man kan spara sig till kvällens kraftiga måltid. Tyska måltider är alltid rikliga. Ingen skall behöva gå hungrig från bordet.

Och går man inte till Kartoffelkeller så bör man i varje fall besöka Schiffergesellschaft. Det är beläget bredvid kyrkan S:t Jakob, sjöfararnas skyddshelgon. Sedan 1535 har det varit skepparnas eget hus. Numera är det restaurang, alltid fylld med inhemska och tillresande. Bord och bänkar är snickrade av tjocka ekplankor. Man sitter tätt samman där under valven i den historiska hallen. Det finns 180 platser, och det verkar alltid vara fullsatt. På den tiden det begav sig hade de olika skepparna sina speciella platser. Med stora, vackra skeppsmodeller svävande över hjässan och med anslä-

ende målningar på väggarna har lokalen en oförglömlig atmosfär. Den äldsta skeppsmodellen daterar sig från 1607. Huset ägs fortfarande av Schiffergesellschaft, men restauranglokalerna är uthyrda.

Menyn är nordtysk, och vi väljer något mycket typiskt från trakten: Labskaus, med stekt ägg. Labskaus är ett hopkok av kött eller fläsk, potatis och kryddor – ett slags potatismos krönt med stekt ägg och med sylriga tillbehör, som inlagda rödbetor, gurka och så en redig matjessill. Sillen är inte som den svenska, söt! Detta sköljs helst ner med ett glas öl från Lübecks enda kvarvarande bryggeri. Belysningen är skum och om man har gjort ett kvällsbesök bör man återvända en förmiddag, innan lokalen åter är fylld, för att riktigt kunna beskåda lokalen med alla dess konstverk. Klockan 10 slås den vackra rokokodörren upp, och bara en vänlig städerska finns på plats. Nu seglar alla skeppen under taket på horisontella solstrålar, som de gjort i sekler. Mätte de få fortsätta sin seglats lika länge till. □